

Ochrana Božieho stvorenstva

Ochrana Božieho stvorenstva je v podstate ochrana životného prostredia. Ochrana priestoru, v ktorom človek žije, reprodukuje sa, ale zároveň rozvíja rôzne činnosti potrebné pre svoj život. Životné prostredie to je zem, voda a vzduch. Životné prostredie ovplyvňuje samotná príroda aj človek. Boh pri stvorení človeka dal mu zem, aby ju spravoval. „*Plod'te a množte sa, a naplňte Zem, podmaňte si ju a panujte*“ (I. M. 1,26). Boh dal človeku aj rozum i slobodnú vôľu a ustanovil zákony a odkázal mu: „*Neškod'te ani zemi, ani moru ani stromom*“ (Zj.J. 7.3). Zákony ustanovené Bohom si človek doplnil zákonmi, ktoré si sám vytvoril. Ale postupne človek nedodržiaval zákony dané mu Bohom, ale ani tie, ktoré si sám určil. A nevážil si dary, ktoré mu boli dané až doteraz a ničím prostredie, v ktorom žije.

Kríza životného prostredia je problém celosvetový a týka sa každého z nás. Je to problém nadkonfesijný, nadpolitický i nadnárodný - je to problém globálny. Poškodenie životného prostredia sa dotýka každého z nás bez ohľadu na vzdelanie či materiálne podmienky. Jeden zo svetových odborníkov na životné prostredie L. K. Caldwell povedal: „*Kríza životného prostredia, ktorej sme svedkami, je iba vonkajším prejavom krízy mysle a ducha*“. Teda prvotné príčiny sú v nás, v ľuďoch.

Ochrana životného prostredia sa môže realizovať na rôznych úrovniach. Možno ich zhrnúť do nasledujúcich troch stupňov:

1. **Výchova detí od ich útleho detstva a neskôr počas ich vzdelávania na školách.**

„*Najväčším bohatstvom národa je jeho múdrosť*“ povedal uznávaný humanista našej doby A. Schweitzer. Výchova v detstve vytvára predpoklady pre vzdelávanie a nadobudnutie múdrosti v dospelosti. Štefánik už v roku 1905 sa zamýšľal nad významom vzdelávania nášho národa - Slovákov a jeden z jeho záverom znel, že „*vzdelanie dáva smer národu a v tom môže škola mnoho vykonať!*“ Vzdelávať a vychovávať seba i iných je proces náročný. *Výchova je najväčší a zároveň najťažší problém, ktorý možno človeku uložiť* (I. Kant). Je to však aj problém najvznešenejší prinášajúci trvalé úspechy. Ale problém vzdelania ešte ani dnes nevieme a možno ani nechceme riešiť. Vo vzdelávaní mládeže je Slovensko na chvoste európskych národov a nie je to náhoda. Svedčí o tom aj súčasný postoj našich vedúcich politikov, ktorí navrhli, aby sa peniaze z európskych fondov určené na vzdelanie a vedu presunuli na výstavbu diaľnic. Túto myšlienku prezentoval dokonca bývalý komisár EU pre vzdelávanie a vedu. Ba išli sme vo svojej zadubenosti tak ďaleko, že sme o tento presun išli požiadať predsedu EU, ešteže ten nie je Slovákom. Je to neveriteľné, že vzdelanie a múdrosť národa naši predstavitelia položili na úroveň najprimitívnejších materiálnych potrieb. Alebo, že by platilo, hlúpy národ sa lepšie ovláda? Pri troške snaženia odborníci na životné prostredie by vedeli pripraviť množstvo programov vhodných na vzdelávanie a výchovu k životnému prostrediu u mladých na všetkých stupňoch. Keby sa len zlomok peňazí určených na vzdelávanie venoval propagácií tvorby

a ochrane prostredia, v ktorom žijeme, v porovnaní s miliónmi, ktoré sa v rámci nášho štátu venujú ohlupujúcej reklame najnezmyslenejších show či vyhľadávaniu „talentov na všeličo“, nebolo by Slovensko v takomto zahanbujúcom postavení v hodnotení vzdelanosti. Je iróniou, že víťaz „takmer každej show“ získa napríklad automobil, víťaz v súťaži s mimoriadne vysokým IQ získa notebook! Taká je slovenská realita.

Preto už v prvom stupni ochrany životného prostredia – to je vo výchove k nemu, sme vo veľmi zlom postavení. Zabúdame, že práve najmladšia generácia by sa mala pripraviť na skutočnosť, že ak si neochráni životné prostredie, bude žiť, lepšie prežívať vo zvyšujúcom sa ohrození vlastného života.

2. Zákony a nariadenia, ktoré určujú normy správania sa dospelých a vedúcich pracovníkov tvoria ďalší stupeň na ochranu životného prostredia.

Ustanovenie zákonov možno považovať za ďalší vážny stupeň pri ochrane životného prostredia. Grécky filozof Seneca ironicky na okraj zákonodarcov povedal, že „uznesením senátu a z vôle ľudu sa páchajú zločiny“ (*Seneca, list II/8*). Zákony sú také, aké si sami vytvoríme a ako ich dodržiavame. Aby sme vytvorili účinný zákon, musíme mať na zreteli všeobecné dobro. Zákon má význam iba vtedy, ak slúži človeku. Musí mať teda etický základ. Podľa svetoznámeho evanjelického filozofa, inak atómového fyzika C. von Weizsäckera „*Etika spočíva v myslení a nie v konaní. Bez sebaovládania nemožno chcieť nič opravdivé. Len ten, kto vie ovládnuť sám seba je morálne kvalifikovaný ovládať (viest) iných*“. Ochrana životného prostredia nadobudla v modernej spoločnosti „trhovú hodnotu“. Jeden národ predáva druhému „ušetrené tony odpadu“. Aj zákonodarcovia, rozumejme politickí reprezentanti, sa na tomto obchode patrične podieľajú a iba poukazujú, kto kedy nedodrží zákon. Tento hypotetický obchod je výsmechom pre samotné ľudstvo. Je to „ekonomická a politická hra“, ktorá nemá nič s ochranou prostredia, v ktorom žijeme a máme žiť. Je to iba svetová show, pretože najväčší producenti emisií (USA, Čína, India,..) žiadny protokol neakceptujú, lebo by to „poškodilo ich ekonomiku“. V súčasnosti platia zákony najtvrdšieho reálneho materializmu, nie materializmu filozofického, ktorý sme považovali za neprijateľný. Zvyšujeme ekonomickú prosperitu a súčasne znižujeme hodnotu človeka, ktorému to má slúžiť. Ved' zvyšovanie chorobnosti vo svete neustále rastie a náklady na liečenie rozhodne prerastajú skutočné ekonomické prínosy. Lenže medzi vlastníkami kapitálu a ľudstvom je iný vzťah. Podľa štatistík 20% ľudí vlastní 80% svetového bohatstva (kapitálu) a 80% ľudstva má k dispozícii iba 20% bohatstva. Plahočíme sa rôznymi aktivitami smerujúcimi napr. k zníženiu znečistenia vody a vypočítavame koľko vody znečistí liter benzínu či oleja, ktorý vylejeme do vody či pôdy. Paradoxom je, že v uplynulých mesiacoch milióny ton surovej ropy prúdilo do mora v Mexickom zálive. Nekontrolovateľné množstvá toxických látok sa cestou planktónu dostávali do rýb, ktoré zasa bezhlavo lovíme a zabíjame. Obetujeme more, prostredie, ryby, takmer všetko, aby sme dosiahli ekonomické zisky, aby bolo dosť energie. Na druhej strane do noci, v zime i v lete nás ohurujú bulvárne reklamy na všetko, osvietené sú cesty, po ktorých nikto nechodí, stavíme obrovské budovy, ktoré na vnútornú klimatizáciu potrebujú neustále enormné množstvo energie. Ešte v bývalej ČSR som viedol tím, ktorého úlohou bolo znížiť obsah uránu v toku rieky Labe, za ktoré platil štát

obrovské pokuty Nemecku ako za znečistenie. Keď bol problém takmer ukončený, ponúkli sme riešenie vedeniu uránových baní. Nebol záujem, pretože zisky z predaja uránu boli také vysoké, že pokuty sa hravo zaplatili a technológia čistenia vôd by bola zisky znížila. Súčasnú etickú krízu charakterizuje humanista, nositeľ Nobelovej ceny A. Schweitzer nasledovne: *„Je nepochopiteľné, že naše pokolenie pri toľkých vymoženostiach vedy a rozumu mohlo klesnúť tak hlboko, že zabudlo myslieť. Moderný človek stratil všetku duchovnú sebadôveru. Za jeho sebavedomým vystupovaním sa skrýva veľká duchovná neistota a prázdnota“*.

Záverom tejto časti možno konštatovať, že aj zákony a nariadenia, ktoré by mali a mohli chrániť životné prostredie súčasne zlyhávajú a stávajú sa nástrojom na ukojenie finančných cieľov úzkej skupiny ľudí.

3. Poznávanie dôsledkov znečistenia životného prostredia a ich odstraňovanie.

Tretím súborom, ktorý možno využiť pri ochrane životného prostredia je poznanie dôsledkov jeho znečistenia. My si už ani si neuvedomujeme, ako sa kvalita prostredia, v ktorom žijeme a vyhovávame nasledujúce generácie, každým rokom významne zhoršuje. Tieto zistenia nechávame bokom. Dôsledky poškodenia sa prejavujú v tom, že určitá časť života sa stráca, vymierajú určité druhy živočíchov či rastlín. Človek vedome sám si znižuje kvalitu svojho života a vedome vytvára základ pre trvalé problémy nasledujúcich generácií. Zabíjanie už dnes považujeme za akúsi *„akceptovateľnú daň za blahobyť“*. Ale smrť – strata života, nemusí byť tá najhoršia dimenzia. Proces zomierania či hynutia je minimálne rovnako strašný, ba možno niekedy i strašnejší, ako okamžitá smrť. Len si všimnime, ako zúfalo sa život, v každej podobe snaží uchovať. Mnohí z tých, čo prežili účinok atómovej vojny by vedeli povedať, čo je to čakanie na smrť a na tie strašné formy utrpenia, keď sa nám zdá, že čas sa zastavil. Pri posteli zomierajúceho všetky úspechy i ekonomické blednú.

Dovoľte mi vrátiť sa k prvému bodu svojej prednášky, že jeden zo spôsobov ochrany životného prostredia je aj výchova k ochrane životného prostredia. A. Schweitzer hovorí, že vo výchove *„je príklad nie len najlepším, ale priam jediným spôsobom, ako presvedčiť iných“* a ďalší nositeľ Nobelovej ceny A. Einstein dodáva, že *„vychovávať môžeme hlavne vlastným príkladom. Ak to inak neide tak aj odstrašujúcim“*. Preto mi dovoľte, aby som na uvedomenie si Apokalypsy, ktorá ľudstvu hrozí použil takýto negatívny príklad.

Každá látka, teda aj liek je jed. Rozdiel medzi jedom a liekom je len v jeho dávke. Lieky sú špecifické „jedy“ ktoré účinkujú v malých dávkach. Poškodzujú viacej a rýchlejšie pôvodcu choroby, ako človeka. Ale mnohé látky, ktoré sa vo forme pesticídov, herbicídov, potravinárskych farbív, potravinárskych príchuťí, farbív na vlasy a nechty atď. dostávajú do životného prostredia, pôsobia aj ako genetické jedy. K nim možno priradiť obsah kancerogénov v pohonných hmotách, vo výfukových plynch a tiež v rádiácii rôzneho pôvodu. Ich účinkom dochádza ku vzniku genetických ochorení, ktoré sa prejavujú po dlhom časovom odstupe a zasahujú často nie priamo obeť, ale až jej potomstvo. Keďže tieto účinky nie sú rýchlo postrehnuteľné - viditeľné, takmer si ich nevšimame. Sú však podstatne závažnejšie, ako bezprostredná smrť.

Relatívne najjednoduchší život predstavuje napr. živá bunka mikroorganizmu. Mikrobiálna bunka sa množí rýchlo a môže sa znásobiť za 24 – 48 hodín. Vznikajú tak tisíce nových buniek. Niektoré bunky zasiahnuté genetickým jedom neprežijú (zhruba 50%) a tie ktoré prežijú sa postupne významne zmenia. Zmenia tvar, môžu byť rôzne sfarbené (od žltej, cez červenú, modrú, hnedú až čiernu farbu), môžu mať rôzny povrch (hladký, drsný, hrboľatý, slizovitý) a produkujú rôzne zápachy či vône. Niekedy začnú produkovať aj metabolity (antibiotiká), ktoré sú jedovaté aj pre pôvodné bunky. Sú to genetické („zrudy“) abnormality. „Geneticky“ zasiahnuté bunky – jedince sa môžu uchovať a svoje nadobudnuté vlastnosti môžu prenášať na nové generácie. Keďže rýchlosť množenia buniek je veľmi vysoká, v priebehu niekoľkých mesiacov môžeme pozorovať následky genetického pôsobenia u tisícok buniek. Je to fantastické živé divadlo, so smutným koncom.

Genetické účinky môžeme pozorovať aj na hlodavcoch napr. myškách, potkanoch, králikoch. Ich generačná doba je daná už v mesiacoch u myšky napr. 3 mesiace. U tohoto modelu je už počet nových jedincov len 5 až 10 (na rozdiel od tisícok buniek mikroorganizmov). Ak myške podáme geneticky účinnú látku prejaví sa to v novom vrhu tým, že niektoré jedince budú mŕtve iné telesne deformované. Vznikajú novotvary (malformácie, rozštepky, deformácie končatín, strata tvorby srsti, atď). Mnohé genetické deformácie zostanú natrvalo a v nasledujúcich generáciách sa budú rodiť jedince s viditeľným poškodením, ale aj neviditeľnými vnútornými či fyziologickými poruchami napr. s trvalou stratou imunity (holé myši). U takéhoto nositeľa života je počet mláďat – nových jedincov už len niekoľko a účinky sa prejavujú až po niekoľkých rokoch. Pomer medzi zdravými, poškodenými či mŕtvymi je nevypočítateľný.

Človek stojí na konci vývojového reťazca. Predstavuje najvyššiu formu života. Nová generácia sa rodí po 20 rokoch a počet nových jedincov: prevážne jeden. Účinok genetického jedu sa môže prejavíť bezprostredne u každého nového jedinca, ale nemusí to byť vždy. Porucha sa môže prenášať skryte na jedinca ďalšej generácie a až u neho sa prejaví s genetická porucha. Potom vychováваме postihnuté dieťa alebo – možno v lepšom prípade dieťa zomrie. To čo nosíme v sebe v dôsledku nášho nezodpovedného konania nepoznáme a nevieme ani ovplyvniť. To je daň za to, že konáme nezodpovedne. Tu je už realita krutá a v pomere 1:1, živý zdravý, či živý a poškodený alebo mŕtvy.

Pred biedou, hladom i viditeľným nebezpečenstvom vieme utiecť. V nečestnej ekonomike existuje záchrana v bezdaňovom raji. Pred vplyvom účinkov zdevastovaného životného prostredia žiadne „raje“ svet neponúka. Nie sú v Európe, ani v USA ba aj kedysi rajské ostrovy Tichomoria už pociťujú dôsledky nášho materialistického myslenia. Peniaze sa stali bohom, neobdivujeme dokonalé dielo Stvoriteľa, uctieваме „zlaté teľa“. Neklamme sa! Skloňme sa v pokore a spamätajme sa! Slovenský bard Milan Rúfus o perspektívach ľudstva napísal: *„Boha nemožno oklamať, čo si kto zaseje to bude aj žať“*.

Prednesené na Valnom zhromaždení ERC v SR

28. marca 2011 v Bratislave